
ADVOKATO PROFESIONALUMAS: APIBRĖŽTIS IR UGDYMO GALIMYBĖS (PERSPEKTYVOS) VISUOMENĖS GEROVĖJE

Laurynas Pakštaitis*

**Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas (837) 303663
El. paštas: pakstaitis@mrni.eu*

Žaneta Navickienė**

***Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas (837) 303663
El. paštas: zaneta.navickiene@mrni.eu*

Anotacija. Demokratinėje žmoniškųjų išteklių kūrimo strategijoje profesionalumas neatsiejamas nuo kokybiško rezultato siekio. Įvardintas kaip personalo veiklos vienu iš pagrindinių principų, jis tikslingai tampa šiuolaikinės efektyvios veiklos indikatoriumi bet kurioje sferoje. Todėl labai svarbu įvertinti, kaip profesionalumo kategorija konstruojama ir savo turiniu atspindima konkrečioje profesijoje – mūsų tyrimo pavyzdžiu – advokato profesijoje, tarnaujančioje žmogui, visuomenės gerovei.

Straipsnyje analizuojamos advokato profesionalumo dimensijos visuomenės gerovės kūrimo kontekste. Analizuojant profesionalumo terminą, akivaizdu, jog jis savo turinio prasme neapribojamas vien tik profesine kvalifikacija ir kompetencija, tačiau apima ir vidinius elgesio, pasaulėžiūros, vertybinius aspektus. Todėl pagrįstai teigiama, jog advokato profesionalumo turinį galėtų sudaryti trys pagrindinės dimensijos: šiam subjektui keliami formalieji kvalifikaciniai reikalavimai, tolimesnis nuolatinis kompetencijos tobulinimas ir vertybinės etinės nuostatos – profesinės etikos aspektai. Šių trijų dimensijų visuma ir sudaro advokato profesionalumo apibrėžtį.

Straipsnį sudaro trys tarpusavyje susijusios dalys. Pirmoje dalyje diskutuojamas advokatui keliamų formalųjų reikalavimų turinys. Antroje dalyje analizuojama etinių vertybinių nuostatų svarba advokato veikloje. Trečiojoje dalyje keliamas klausimas, kokie svertai užtikrintų advokato nuolatinį kompetencijos tobulinimą. Visuminis požiūris į advokato profesionalumo komponentus leidžia pateikti siūlymus, kaip ateityje galėtų būti ugdytinas advokato profesionalumas, numatyti ugdymo galimybes (perspektyvas).

Pagrindinės sąvokos: advokatas, kvalifikacija, kompetencija, profesinė etika, profesionalumas.

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas. Šiuolaikiniuose globalizacijos procesuose profesionalumas – sėkmingos veiklos garantas. Taip nuolat akcentuojama tiek mokslinėse diskusijose, taip teigia ir praktinės veiklos atstovai¹. Visgi profesionalumo kategorija nėra nauja žmoniškųjų išteklių

¹ The Futures We Want: Global Sociology and the Struggles for a Better World. July 10-14, 2016. Viena. Mokslinių pranešimų tematika. [žiūrėta 2016-03-16]. Prieiga internetu: <http://www.isa-sociology.org/forum2016/>.

kūrimo strategijos istorijoje – XIX amžiaus pradžioje buvo labai aiškiai formuojama šios kategorijos koncepcija². Tačiau tuo pat metu išvelgiama, jog profesionalumo fenomenas neturi apibrėžtų ribų: arba jo dimensija neturi aiškaus empirinio šaltinio, arba jo savybės labai konkrečios³. Kalbama tiek apie įvairias profesionalumo rūšis, naujas ir modifikuotas jo atmainas, pabrėžiant ir jo santykį su profesine kultūra⁴. Profesionalumo kategorija šiuolaikinėje žmogiškųjų išteklių kūrimo strategijoje laikoma vienas iš esminių svertų, įgalinančių užtikrinti daugialypę specialistų kompetenciją. Kaip teigia A. Poviliūnas, „profesionalų išskirtinis autoritetas yra pagrįstas ne koku nors aukštesniu natūralaus, savaiminio pobūdžio statusu, bet jų išskirtinėmis profesinėmis kompetencijomis“⁵. Moksliniuose disputuose pagrįstai laikomasi pozicijos, kad šiuolaikiniai viešojo administravimo personalo veiklos pagrindiniai principai turėtų būti bešališkumas, profesionalumas ir jautrumas piliečių ir socialinių partnerių poreikiams⁶. Taigi, profesionalumas įvardinamas ne kaip statusas, o kaip vienas iš pamatinių veiklos principų, kurio pagrindu turint išskirtines profesines kompetencijas, atveriamas ryšys su kokybiškos paslaugos gavimu.

Dabartiniu metu sutinkama, jog bet kurioje veikloje sėkmingas šiandienos darbuotojas privalo turėti ne tik tam tikrą žinių ir įgūdžių bagažą (reikalingas kompetencijas tam tikrai veiklai atlikti), bet platesnį kompetencijų spektrą, apjungiantį ir asmens vidinę pasaulėžiūrą: asmenines savybes, požiūrius, įpročius, valdantį tiek savo, tiek kitų žmonių emocijas. Neretai darbuotojams keliami reikalavimai labai aiškiai ir konkrečiai apibrėžti teisės aktų nuostatose. Tačiau turimų asmeninių savybių visuma, nors ir nedetalizuojama, natūraliai tampa kompozicine profesionalumo dalimi. Todėl pripažįstama, kad tai neatsiejama darbuotojo kompetencijos sudėtinė dalis, padedanti įvertinti savojo „aš“ vietą veikloje, formuoti požiūrį į atliekamų darbų kokybę ir siektinus rezultatus, ne efemerišką santykį su paslaugos gavėju. Todėl darbuotojo turimos asmeninės savybės ir elgesys yra ne tik kompozicinė darbuotojo kompetencijos dalis – tai neretai tampa ir svarbiu indikatoriumi, lemiančiu konkrečios profesijos vertinimą visuomenėje. Autorių teigimu, profesionalaus darbuotojo samprata sąlygojama jo veiklos daugiakomponentiškumo, kurį ir sudaro ne tik darbuotojo profesinė

Taip pat žr. Füller J., Hutter K., Haut J., Matzler K. The Role of Professionalism in Innovation Contest Communities. Long Range Planning. Available online 14 January 2016.

² Larson M. S. The Rise of Professionalism. A Sociological Analysis. University of California Press. 1979. P. 5.

³ Ten pat. P. 11.

⁴ Evans L. Professionalism, Professionalism and the Development of Education Professionals. British Journal of Educational Studies. Volume 56. Issue 1. 2008. P. 20-38.

⁵ Poviliūnas A. Profesinės veiklos lauko tyrimo ypatumai. Sociologija. Mintis ir veiksmas 2011/2(29). P. 19.

⁶ Domarkas V., Juknevičienė V. Viešojo administravimo paradigmos kaitos iššūkiai šio sektoriaus žmogiškųjų išteklių raidai. Viešoji politika ir administravimas. Nr. 19. 2007. P. 29.

kvalifikacija, bet ir pasaulėžiūra, vertybinės nuostatos, elgsena. Dėl tokios profesionalumo turinio apibrėžties nekyla diskusijų. Taip teigiama ir kitų autorių pozicijose pabrėžiant neatsiejamą profesionalumo ir profesinės atsakomybės koreliaciją⁷. Apibendrinamas E. Hughes mintis, A. Poviliūnas pabrėžė, jog sąvoka „profesionalas“ yra ne tik deskriptyvus aprašomojo, bet vertybinio pobūdžio, o buvimas profesionalu apima ne tik specialias kompetencijas, bet ir garbę bei prestižą⁸. Konkrečios profesijos atstovų elgesys, turimų žmogiškųjų vertybių visuma tampa bendruoju pavyzdžiu vertinant atskirų kategorijų profesijų atstovus, reitinguojant pačias profesijas ir dirbančiuosius tam tikroje sferoje.

Analizuojant galimą visuminę profesionalumo kategorijos transformaciją į juridinę raišką, kyla klausimas, ar elgesio ir žmogiškųjų vertybių įtvirtinimas konkrečiuose dokumentuose yra (būtų) tikslingas lygiai taip pat, kaip formaliųjų kvalifikacinių reikalavimų nustatymas? Ar pakaktų esamo imperatyvaus kvalifikacinių reikalavimų teisinio įtvirtinimo, o asmeninių savybių, profesinės etikos aspektus palikti diskretiškam požiūrio vertinimui? E. Fromm, analizuodamas asmeninių savybių visumą, teigia, jog asmuo, pasižymėdamas savybėmis, kurios būdingos visai žmonijai, jis visada – individualybė, unikali būtybė, besiskirianti nuo kitų⁹. Šis teiginys suponuoja skirtingų asmeninių savybių visumą, būdingą skirtingoms profesijoms. Tai reiškia, jog skirtingai veiklai pažymėti būtinos nevienodos asmeninės savybės, skirtingi profesinės etikos reikalavimai. Mūsų manymu, asmeninių savybių identifikavimas profesionalumo kontekste padėtų įvertinti žmogiškųjų vertybių vietą konkrečioje veikloje (sferoje). Taipogi, leistų susisteminti konkrečiai veiklai būtinas asmenines savybes sukuriant konkrečios profesijos bendrąjį vaizdą (profilį), pavyzdžiui, teisininko veikloje įvertinant būtinius elgesio standartus. Kaip teigiama, „teisininko veikla grindžiama balanso įtvirtinimu tarp kliento interesų patenkinimo ir teisingumo įgyvendinimo, todėl šių profesionalų veiksmams taikomi ne tik bendražmogiški, bet ir specialūs elgesio standartai“¹⁰. Paskiausiai – leistų konstruoti konkrečios profesijos profesionalumo apibrėžtį per jos sisteminių turinį – keliamus formaliuosius kvalifikacinius reikalavimus, nuolatinį kompetencijos tobulinimą ir asmeninių savybių, elgesio (profesinės etikos), įtakojančių profesionalumą, kompoziciją. Galiausiai leidžia visuomenei įvertinti, kaip yra pasitikima konkrečios profesijos

⁷ Fenwick T. Professional Responsibility and Professionalism – A Sociomaterial Examination. New York. 2016. Taip pat žr. Wizner S. Is Learning To "Think Like a Lawyer" Enough? Yale Law & Policy Review. Vol. 17. Issue 1. Article 25. 1998. P. 583.

⁸ Poviliūnas A. Profesinės veiklos lauko tyrimo ypatumai. Sociologija. Mintis ir veiksmas 2011/2(29). P. 22.

⁹ Fromm E. Žmogus sau: etikos psichologijos tyrimas. Kaunas: Verba vera, 2008. P. 30.

¹⁰ Janušauskaitė A. Atsakomybės ir profesinės kompetencijos svarba teisininko veikloje. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka. Mykolas Romeris universitetas. 2012 (8). P. 127.

atstovais. Teisininko profesijoje vienareikšmiškai pripažįstama etinių, moralinių, vertybinių nuostatų ugdymo svarba. Kaip teigia J. Kiršienė ir Ch. F. Szymanski, šių gebėjimų stoka gali turėti įtakos ne tik visuomenės pasitikėjimui teisininko profesija, bet ir jau praktikuojančių teisininkų pasitenkinimo darbu, pasitikėjimo savimi bei savo darbo prasmingumo vertinimui¹¹. Todėl nagrinėjant teisininko profesijos ypatumus, pažymėtina, jog teisininko profesionalumo kategorija ypač svarbi analizuojant ją per tris pagrindines dimensijas.

Analizuojant advokato profesiją, profesionalumo kategorija ypač svarbi ir kalbant konkrečiai apie advokato veiklos ypatumus, nes advokato profesija pasižymi specifiniais bruožais, skiriančiais ją nuo kitų teisinių profesijų: advokatas veikia visiškai nepriklausomai, nėra tiesiogiai valstybės kontroliuojamas, veikdamas jis betarpiškai nėra kokios nors institucijos darbuotojas, be to, jis atstovauja kito asmens interesus ir veikia išimtinai šio asmens naudai; dėl savo veiklos specifikos apie atstovaujamą žmogų kartais sužino daugiau, nei patys artimiausi asmenys; nėra akivaizdžios, kasdienės jo veiklos kontrolės, teikiamų paslaugų kokybės kontrolės įvertinimo. Advokatas plačiąja prasme yra žmogaus teisių gynėjas, nuo kurio veiklos priklauso ir žmogaus teisių apsaugos užtikrinimo lygis, advokatas padeda užtikrinti konstitucinę asmens teisę į teisminę gynybą¹². Todėl advokato profesija laikoma reikšminga ir svarbi visos teisės sistemos egzistencijai, o jo vaidmuo – ypatingas¹³.

Tyrimo naujumas. Dabartiniu metu didėjanti žmoniškųjų išteklių vystymo svarba¹⁴ lemia ir būtinybę analizuoti atskirų profesijų profesionalumo turinį. Teisininko parengimo ir jo profesionalumo dimensijų nagrinėjimas nėra naujas tematika tiek šalies, tiek užsienio valstybių mokslinėje literatūroje ir diskusijose. Nagrinėtini tokie svarbūs aspektai teisininko profesionalumo komponentai kaip teisininko teisininkų rengimas ir kvalifikacija¹⁵, jų profesinė

¹¹ Kiršienė J., Szymanski Ch. F. Vertybinių nuostatų ugdymo, rengiant teisininkus universitete, galimybės. *Jurisprudencija*. 2012, 19(4). P. 1337.

¹² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. birželio 9 d. nutarimas byloje Nr. 12/2008-45/2009 “Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo (2001 m. birželio 21 d. redakcija) 42 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimu Nr. 1129 „Dėl nekilnojamojo turto registro nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų nekilnojamojo turto registro nuostatų 88 punkto (2007 m. vasario 27 d. redakcija), 97 punkto (2007 m. vasario 27 d., 2008 m. spalio 22 d., 2010 m. kovo 3 d., 2011 m. gegužės 4 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.

¹³ Drakšas R. Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos. *Justitia*, 2012. P. 77.

¹⁴ Domarkas V., Juknevičienė V. Viešojo administravimo paradigmos kaitos iššūkiai šio sektoriaus žmoniškųjų išteklių raidai. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 19. 2007. P. 29.

¹⁵ Plačiau žr. Kiršienė J., Szymanski Ch. F. Vertybinių nuostatų ugdymo, rengiant teisininkus universitete, galimybės. *Jurisprudencija*. 2012, 19(4). P. 1327–1342. Taip pat žr. Gruodytė, E., Kiršienė, J. Teisės studijų kokybės tobulinimo gairės esminių studijų kokybės parametrų užtikrinimo kontekste. *Jurisprudencija*. 2011, 18(3). P. 1177–1194.

kompetencija¹⁶, profesinė etika¹⁷, specifiniai aspektai – statusas ir samprata baudžiamajame procese¹⁸, teisinės kalbos ypatumai tarpkultūrinės komunikacijos kontekste¹⁹. Advokato profesionalumo klausimai, nors ir aktualūs, tyrinėti dalinai. Pažymėtina, jog Lietuvoje nėra gausu mokslų darbų, skirtų šiai temai nagrinėti. Advokato profesijos ypatumus įvairiais aspektais nagrinėjo E. Balnienė²⁰, R. Drakšas²¹, R. Merkevičius²², I. Vėgėlė²³, G. Lastauskienė²⁴, J. Kiršienė²⁵, A. Bitinas²⁶. Įvertinus atliktų mokslinių tyrimų rezultatus, taip pat atsižvelgiant į būtinybę išanalizuoti visuminę advokato profesionalumo kategoriją, susidedančią iš trijų dimensijų, mūsų tyrime ir būtų svarbiausias prakesologinis aspektas: pateikti advokato profesionalumo dimensijų turinį ir formavimo gaires.

Tyrimo objektas – advokato profesionalumas.

Tyrimo tikslas – atskleisti advokato profesionalumo turinio dimensijas ir ugdymo perspektyvas.

Siekiant užsibrėžto tikslo, keliami **šie uždaviniai**: Išanalizuoti advokatui keliamus kvalifikacinius reikalavimus ir jų turinį; Įvertinti advokato elgesio principų svarbą ir įtaką jo profesionalumo ugdymui profesinės etikos nuostatų kontekste; Pristatyti advokato sisteminio kompetencijos tobulinimo gaires ir perspektyvas.

Tyrimo atribojimas. Įvairiuose tyrimuose ir įstatymuose vartojamos dvi sąvokos: advokatas ir gynėjas. Mūsų tyrime bus analizuojama plačioji advokato samprata ir nebus

¹⁶ Janušauskaitė A. Atsakomybės ir profesinės kompetencijos svarba teisininko veikloje. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka. Mykolas Romeris universitetas. 2012 (8). p. 119-129.

¹⁷ Šlapkauskas V. Globalios rinkos iššūkiai rengiant teisininkus. Jurisprudencija. 2008, 10(112). P. 29.

¹⁸ Ancelis P. Baudžiamasis persekiojimas sąvokomis ir vadybiniu aspektu. Jurisprudencija, 2005, t.70(62). p.89-98.

¹⁹ Janulevičienė V., Rackevičienė S. Legal Language in Intercultural Communication. Coactivity: Philology, Educology / Santalka: Filologija, Edukologija, Vol 20, No 2 (2012).

²⁰ Balnienė E. Aktualūs advokatūros pokyčiai Lietuvoje. Teisė, 2005, t. 57. Balnienė E., Lietuvos advokatūros teisinės padėties raida. Teisė, 2005, t. 56. Balnienė E. Advokatūros atsiradimas ir raida Lietuvoje. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė. Vilniaus universiteto teisės fakultetas, 2007.

²¹ Drakšas R. Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos. Monografija. Justitia. 2012. P. 77.

²² Plačiau žr. Merkevičius R. Gynėjo paskirtis šiuolaikiniame baudžiamajame procese. Vilniaus universitetas. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys. Vilnius : Registrų centras, 2014. p. 297-310. Taip pat žr. Merkevičius R. Fundamentalūs pasvarstymai apie gynėjo teisę savarankiškai rinkti gynybai reikšmingus duomenis. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksui - 10 metų. Vilnius. 2012. p. 120-159.

²³ Vėgėlė I. Laisvas advokatų judėjimas pagal Europos Bendrijos teisę. Jurisprudencija, 2008 3(105).

²⁴ Lastauskienė G. Advokato profesija: prieštaras jos pobūdis ir kontrolė. Jurisprudencija 2013, 20(4). p. 1473–1491.

²⁵ Kiršienė J. Advokato nepriklausomumas teisiųjų paslaugų rinkos komercializacijos kontekste: reliktas ar būtinybė? Jurisprudencija. 2014, 21(3). P. 683–706.

²⁶ Bitinas A. Advokatūros vieta valstybėje: nepriklausomumo ir autonomijos užtikrinimas. Justitia. 2012. T.77. p. 2-15.

atskirai analizuojama LR Baudžiamojo proceso kodekse įtvirtinta gynėjo sąvoka. Šių sampratų ypatumus ir statusus atskirai nagrinėjo P. Ancelis²⁷.

Tyrimo metodai. Tyrimo metu panaudoti šie tyrimo metodai: indukcija, dedukcija, sisteminės analizės, dokumentų turinio analizės metodai. Indukcijos ir dedukcijos metodai padeda išskaidyti profesionalumo kategoriją į atskiros komponentus, taip pat formuoti visuminį profesionalumo kategorijos suvokimą. Sisteminės analizės metodu analizuojama advokatų kompetencijos tobulinimo klausimai. Dokumentų turinio analizės metodu siekta išanalizuoti įvairius teisės aktus, reglamentuojančius advokato kvalifikacijos ir kompetencijos turinį. Pirmajame tyrimo etape pasirinktas šaltinių atrankos kriterijus pagal raktinius žodžius: teisininko profesionalumas, teisininko kvalifikacija ir kompetencija, advokato profesionalumas, advokato kvalifikacija ir kompetencija, kvalifikacijų aprašai, įgyjamos kompetencijos. Antrajame etape pagal šį atrankos kriterijų tyrimo metu atlikta įvairių teisės aktų ir dokumentų paieška teisės aktų duomenų bazėse. Pagal raktinius žodžius atrinkti 7 teisės aktai, kurie reikšmingi tolimesniam tyrimui. Taip pat tyrimo metu buvo išanalizuota 31 įvairių mokslo šaltinių, kuriais remiantis buvo konstruojama advokato profesionalumo apibrėžtis.

FORMALŪS ADVOKATO VEIKLOS PAGRINDAI IR JŲ REIKŠMĖ

Edukologijoje kvalifikacija apibūdinama kaip žinios ir gebėjimai, formalizuoti konkrečiu diplomu, paprastai išduodamu kompetentingos institucijos. Tai bet kurios profesinės veiklos atskaitos taškas, atraminė ir prasminė konkrečios veiklos charakteristika. Advokatui keliami formalūs kvalifikaciniai reikalavimai imperatyviai įtvirtinti teisės aktuose. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo²⁸ 7 straipsnis numato reikalavimus advokatu tapti siekiančiam asmeniui: toks asmuo turi būti Lietuvos Respublikos arba Europos Sąjungos valstybės narės pilietis, turėti aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą – teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį, turėti ne mažesnę kaip penkerių metų teisinio darbo stažą arba atlikti ne trumpesnę kaip dvejų metų advokato padėjėjo praktiką, būti nepriekaištingos reputacijos, mokėti valstybinę kalbą, išlaikyti advokatų kvalifikacinį egzaminą (advokatų veiklos organizavimo egzaminą), neturėti sveikatos sutrikimų, dėl kurių negalėtų atlikti advokato pareigų. Šie reikalavimai vertintini kaip minimalus pagrindas tapti advokatu ir gali būti skirstomi į formalius ir turiningus.

²⁷ Ancelis P. Baudžiamasis persekiojimas sąvokomis ir vadybiniu aspektu. *Jurisprudencija*, 2005, t.70(62). p.89-98.

²⁸ Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. Teisės aktų registras [žiūrėta 2016-03-01]. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9F4371AB03A3/YThIBEDHse>

Pažymėtina, jog advokatu, kaip ir teisėjui, aukštasis dvipakopis arba vientisas, apimantis ir bakalauro, ir magistro studijas, teisinis išsilavinimas yra privalomas profesionalios ir efektyvios teisinės praktikos (ir privačios, ir tokios, kai dirbama viešosios valdžios institucijose) *conditio sine qua non*²⁹. Tačiau skirtingais laikotarpiais buvo keičiami kiti advokatu keliami reikalavimai, pavyzdžiui, kvalifikacinio egzamino eliminavimas iš formaliųjų reikalavimų sąrašo. Todėl pagrįstai teigiama, jog tai, kad atskirais laikotarpiais advokato profesijos atstovui Lietuvoje buvo keliami skirtingi reikalavimai, buvo periodų kai šie reikalavimai buvo stipriai sumažėję, kėlė bendrą visos profesijos prestižo, o kartu ir advokatų profesionalumo sumažėjimą³⁰.

Advokatu keliami reikalavimai įstatyme tėra formalus dalykas, neužtikrinantis profesionalumo, tik sudarantis būtinas prielaidas profesijos pagrindui ir raidai. Reikia sutikti, kad net formaliai atitinkdamas keliamus reikalavimus asmuo nebūtinai atitiks advokato profesijai keliamus reikalavimus, o jo teikiamos paslaugos – kokybiškos. Atitinkamai, formalus atitikimas reikalavimams dar nebus advokato veikos profesionalumo garantas. Asmeniui tapus advokatu, jo veiklą apibrėžia ir advokato veiklos principai: advokato veiklos laisvė ir nepriklausomumas; advokatų tarpusavio santykių demokratiškumas, kolegiškumas ir sąžininga konkurencija; advokatų veiklos teisėtumas; kliento paslapties neatskleidimas; lojalumas klientui ir interesų konflikto vengimas; nepriekaištingas elgesys (Advokatūros įstatymo 5 straipsnis). Šie principai detalizuoti Advokatų etikos kodekse³¹.

Etikos kodeksas gana plačiai detalizuoja advokato veiklos principus, tačiau didele dalimi yra labiau teisinių pageidavimų, tačiau ne teisių ir pareigų įtvirtinimo mechanizmas, galintis įtakoti advokato profesionalumo kokybinę plėtrą. Etikos kodeksas kritikuojamas ir kaip nepakankamai detalus, pernelyg abstraktus, neaiškios teisinės hierarchinės padėties teisės aktas³², todėl nepakankamai efektyvus įrankis užtikrinant kokybišką, profesionalią advokato veiklą. Nežiūrint kritikos, etikos kodekso nuostatos yra toji grandis, kuri skirta papildyti

²⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas byloje Nr. 19 / 05 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 „Dėl kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtintų kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, atitiktis Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 51 straipsnio 1 daliai (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 daliai“.

³⁰ Drakšas R. Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos. Monografija. Justitia, 2012. P. 59.

³¹ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas „Dėl advokatų etikos kodekso skelbimo“, 2005 m. spalio 27 d. Nr. 1R-345. Nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. įsigalios naujas Lietuvos advokatų etikos kodeksas, patvirtintas 2015 m. balandžio 15 d. visuotinio advokatų surinkimo.

³² Lastauskienė G. Advokato profesija: prieštaras jos pobūdis ir kontrolė. Jurisprudencija, 2013, 20(4). P.1480.

formalius įstatyme numatytus reikalavimus kitais, esminiais, neformaliais advokato veiklą grindžiančiais reikalavimais. Teismų praktikoje pripažįstama advokato etikos reikšmė. Kaip pasisakė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, „advokato profesija yra viena iš profesijų rūšių, kurios atstovams taikomi didesni, griežtesni elgesio standartai. Advokato veiklai taikomi ne tik bendražmogiški elgesio standartai, bet ir specialieji reikalavimai, nustatyti tiek advokatūros veiklą reguliuojančiuose įstatymuose, tiek profesinės etikos taisyklėse. Profesinės etikos taisyklėse nustatyti reikalavimai advokato elgesiui yra objektyviai būtini: tik nepriekaištingo profesinio elgesio žmogui gali būti patikėta dalyvauti teisingumo įgyvendinimo procese. Leidimas šiame procese dalyvauti bet kam, neatsižvelgiant į jo elgesį, diskredituotų teisingumo įgyvendinimo idėją, kaip tokią“³³. Nors Aukščiausiasis Teismas nurodo, kad įstatymo ir profesinės etikos taisyklių nuostatas advokatas ar advokato padėjėjas privalo žinoti *ex officio*, etikos kodeksų reikalavimai, nesant būdo patikrinti jų laikymąsi dažnai pamirštami ir neturi deramo svorio kasdieninėje advokatų veikloje. Kodeksas, kaip priemonė nėra bloga dėl jo turinio, tačiau yra nepakankamai efektyvus dėl jo formos. Siekiant etikos kodekso kokybės, didesnio poveikio, taip pat siekiant pašalinti pastebėtus jo nuostatų įgyvendinimo trūkumus, 2016 metais priimtas naujos redakcijos advokatų etikos kodeksas³⁴.

Asmuo, pradėdamas advokato praktiką juo iš esmės tampa tik atitinkdamas keliamus formalius reikalavimus, o specifinė profesijai būdinga patirtis įgyjama vėliau praktikuojant pasirinktoje srityje. Advokato patirties kaupimas, profesionalumo formavimasis ir gilinimas vyksta priklausomai nuo jo praktikos ir aplinkos. Etikos reikalavimų laikymasis didele dalimi priklauso nuo paties advokato nuostatų savo profesijos atžvilgiu. Todėl nepaneigiama tai, kad yra advokatų, atitinkančių formalius reikalavimus ir formaliai vykdančių etikos kodekso reikalavimus, tačiau iš esmės nelabai tinkančių advokato profesijai dėl asmeninių savybių.

Konkrečiau teisininko kaip advokato formavimąsi lemia ir aplinka, kurioje jis praktikuoja, todėl negalima suvienodinti įvairiais pagrindais veikiančių advokatų: jų profesionalumas kartais skiriasi, o pavieniai praktikuojantys advokatai ir atstovaujantys teismuose gindami savo klientų interesus bus labiau matomi, nei didelėse verslą aptarnaujančiose kontorose dirbantys advokatai, kuriuos saisto ir korporatyvinės etikos reikalavimai. Teigiama, jog šiuo metu advokato kvalifikacinių reikalavimų apibrėžtį sudaro

³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. kovo 27 d. nutartis Nr. 3K-3-165-684/2015.

³⁴ Naujos redakcijos advokatų etikos kodeksas patvirtintas 2016 metų visuotiniame advokatų suvažiavime. [žiūrėta 2016-04-25]. Prieiga internete: <http://www.advokatura.lt/lt/advokatams-padejejam/naujienos/advokatams-advokatai-vadovausis-nauju-vb71.html>

išsilavinimo, teisininko patirties, sveikatos būklės, nepriekaištingos reputacijos grandys – tai pilnai atitinka advokato startinę profesionalumo ugdymo poziciją.

ADVOKATO MISIJOS PRIEŠTARINGUMAS IR PROFESIONALUMO DIMENSIJOS

Advokato profesionalumas – nevienareikšmė kategorija. Į profesionalumą galima žiūrėti formaliai, kaip į profesijai būtinų savybių rinkinį, kurį turi teisininkas, atitiktį teisės aktų keliamiems reikalavimams. Tačiau be atitikties keliamiems reikalavimams advokato veikloje itin reikšmingi ir moralės klausimai – formuojantys ne tik pačios advokato profesijos prestižą, bet ir sudarantys prielaidas užtikrinti visuomenės gerovę³⁵. Tik moralė leidžia kalbėti apie kažką absoliutaus ir nekintamo³⁶. Todėl advokatui ypač svarbios ir reikalingos tam tikros asmeninės dorovinės savybės. Analizuodama teisininko asmeninių savybių visumą, A. Janušauskaitė pažymi, jog teisininkas, kaip ir kiekvienas žmogus, darbe ir gyvenime vadovaujasi doroviniais principais, tam tikromis socialinėmis normomis ir vertybėmis³⁷. Savo veikloje teisininkas privalo būti stropus, uolus, kruopštus, rūpestingas, tolerantiškas, atsakingas. Todėl kiekvienas teisininkas, atlikdamas pareigą, nuolat išgyvena vidinę atsakomybę, įtampą už savo veiksmus, kurių jis imasi³⁸. Minėtinos tokios savybės kaip atsakingumas, teisingumas, objektyvumas, ryžtingumas, atkaklumas, geranoriškumas, savarankiškumas, sąžiningumas, tolerantiškumas, korektiškumas³⁹, nepriklausomumas, konfidencialumo pareiga klientui, interesų konflikto vengimas⁴⁰ leidžia teigti, jog šiomis savybėmis turi pasižymėti advokatas. Be to, kaip teigia J. Kiršienė, teisininkų veikla neretai vertinama iš dviejų dichotominių pozicijų, t. y. arba kaip labai individuali, reikalaujanti skirtingų sprendimų, kūrybingumo kiekvienam klientui bei situacijai, arba kaip labai šabloniška, trafaretinė, pritaikoma daugeliui klientų su minimaliais pokyčiais⁴¹.

³⁵ Valstybės pažangos strategijoje „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 (Žin., 2012, Nr. 61-3050), pabrėžiama, kad visuomenės gerovės kūrimas yra esminis Lietuvos pažangos tikslas. Todėl advokato profesionalumo didinimas taip pat lemtų visuomenės gerovės strategijos kūrimą.

³⁶ Jokubaitis A., Lopata R. Lietuva kaip problema. Filosofiniai istoriniai politikos tyrinėjimai. Vilnius, 2014. P. 55.

³⁷ A. Janušauskaitė. Atsakomybės ir profesinės kompetencijos svarba teisininko veikloje. Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka. Mykolo Romerio universitetas. 2012 (8). P. 126.

³⁸ Ten pat. P. 126.

³⁹ Ten pat. P. 126.

⁴⁰ Kiršienė J. Advokato nepriklausomumas teisiųjų paslaugų rinkos komercializacijos kontekste: reliktas ar būtinybė? Jurisprudencija. 2014, 21(3). P. 683–706.

⁴¹ Ten pat. P. 695.

Taigi neabejotinai teigtina, jog turimos asmeninės savybės sudaro prielaidas ir etinių ir vertybinių nuostatų formavimuisi. Pirmoji dilema – profesionalaus teisininko (advokato) vertybinių nuostatų ugdymo problema. Teisininkų rengimo klausimais diskutuojantys mokslininkai vienareikšmiškai pripažįsta etinių, moralinių, vertybinių nuostatų ugdymo svarbą. Užsienio šalių mokslininkų atlikti tyrimai rodo, jog naujos kartos teisininkų rengimo studijos turi pasižymėti ne tik technologijų taikymo ypatumais – būsimos teisininko profesijos kontekste būtinas teisininko profesionalumo modeliavimas studijose ir savirefleksijos gavimas⁴². Siekiant visapusiškai ir sistemiškai išspręsti teisininkų, tame tarpe ir advokatų, rengimo klausimus, siūloma analizuoti tokias aktualijas kaip teisininko profesijos reputacija, taip pat diskutuoti apie šiuolaikiniam teisininkui būtinas asmenines savybes ir vertybes, nes šių savybių identifikavimas praturtintų bendrąjį supratimą apie teisininko profesiją⁴³. Būsimų advokatų rengimo diskurse taip pat pažymimas poreikis vystyti naują kritinį teisinį realizmą: teisinės praktikos klausimai turi būti įtraukiami į teisininkų studijų programas, taip pat atskleisti būdai, kaip ta praktika vyrauja, ir be abejo, skirti dėmesį *pro bono* sisteminio reprezentavimo būdai vystyti⁴⁴.

Pažymėtina, jog teisininkus Lietuvoje rengiančiose aukštųjų mokyklų programose teisininko etikos arba profesinės teisininko atsakomybės kursas nėra tarp privalomų dalykų, nors akivaizdu, kad nepakankamas dėmesys šiam klausimui sudaro neteisingą įspūdį, jog etika yra ne pagrindinis dalykas teisininkui. Todėl kyla klausimas, kokios asmeninės savybės ugdytinos advokato veikloje, kaip ir kada jos turi būti formuojamos. Galiausiai – kaip spręsti iš asmeninių savybių kylančias prieštaras ir konfrontacijas, kuomet iš vienos pusės veikiama kliento naudai, o iš kitos išlaikant bendražmogiškąsias vertybes?

Kaip jau minėta, nagrinėjant advokato profesionalumo turinį, be jau minėtų kvalifikacinių reikalavimų reikšmingi etiniai advokato veiklos aspektai. Advokato veikla, skirtingai nei teisėjo, nėra taip aiškiai apibrėžta. Advokato veiklai keliami lūkesčiai yra skirtingi ir kartais prieštaringi, priklausomai nuo advokato padėties ir konkrečių atliekamų veiksmų.

Advokato veiklos tikslas – suteikti kokybiškas teisinės paslaugas klientui. Kadangi advokato veikla nėra komercinė, o teisinė, būtent kokybiškos paslaugos suteikimas yra esminis kriterijus. Pats advokato dalyvavimas procese savaime nereiškia kokybės; kokybę turi užtikrinti

⁴² Brown C. C. Professional Identity Formation: Working Backwards to Move the Profession Forward. *Loyola Law Review*. Vol.61.2015. P. 313-316.

⁴³ Ten pat. P. 318, 323.

⁴⁴ Wizner S. Is Learning To "Think Like a Lawyer" Enough? *Yale Law & Policy Review*. Vol. 17. Issue 1. Article 25. 1998. P. 583.

advokato profesijai keliami reikalavimai ir veiksmingas teisinis pagalbos teikimo proceso kokybės vertinimo mechanizmas⁴⁵. Dažnai advokato veiklos ir teikiamų paslaugų kokybės matas – efektyvus kliento problemos sprendimo rezultatas ir kliento pasitenkinimas suteiktomis paslaugomis (kiek įmanoma geresnis rezultatas). Pastebima, kad neretai nesant objektyvių kokybės kriterijų, apie advokato veiklos kokybę sprendžiama iš emocinio patyrimo apie gautų paslaugų kokybę, o tokių paslaugų vartotojai mažai žino apie tai, ko galima tikėtis iš advokato⁴⁶, o pati advokato veiklos kokybė – sunkiai apibrėžiama sąvoka⁴⁷. Pripažįstama ir tai, kad yra nemažai atvejų, kai advokatas akivaizdžiai nekokybiškai atlieka savo pareigas byloje⁴⁸.

Antroji dilema – kliento interesų ir teisingumo įgyvendinimo problema. Kaip pastebima autorių, rašančių apie advokato veiklą, advokato veikla nėra vienareikšmė, nes dėl pačios savo prigimties draskoma vidinės prieštaros: teikti tokias teisines paslaugas, kad jo būtų perkamos, tuo pat metu būti absoliučiai lojaliu savo klientui (būti „atstovaujamojo šešėliu“) ir kliento interesams teikti absoliučią pirmenybę, tačiau dalyvauti įgyvendinant teisingumą, įgyvendinti valstybės įpareigojimus siekiant teisingumo, būti padoriam ir nepažeisti teisininkui keliamų pamatinių reikalavimų. Iš esmės advokatai būtinai suderinti tris vertybes – advokato (materialinį) interesą, kliento interesą ir viešąjį interesą⁴⁹. Todėl advokato profesionalumas nėra vienareikšmė kategorija, nes tą nulemia objektyvios priežastys. Skirtingai negu teisėjas, prokuroras, ar notaras (kitos teisinės specialybės), advokato veikla didele dalimi sąlygojama paslaugos užsakovo – kliento. T. Bagdanskis, analizuodamas teisinių paslaugų klausimus, transformuodamas marketingo taisykles į teisinių paslaugų sferą, pažymi, jog sprendimo pasirinkimui turi įtakos tokie aspektai, kaip teikėjo (šiuo atveju advokato), patirtis, vertinimas ir kompetencija; teikėjo supratimas apie kliento poreikius ir interesus ar teikėjo ryšių ir komunikacijos lygis⁵⁰. Vykdydamas savo kliento įpareigojimą (interesą), advokatas gali atlikti iš esmės priešingus veiksmus, pavyzdžiui būti įtariamąjo gynėju baudžiamojoje byloje arba būti privataus kaltintojo atstovu baudžiamojoje byloje, t. y. iš esmės suformuluoti kaltinimą ir jį palaikyti teisme – taigi tapti kaltintoju; iš vienos pusės, baudžiamojoje byloje advokatas gali ginti įtariamąjį, iš kitos – toje pačioje byloje atstovauti nukentėjusiojo interesus ir reikalauti kuo

⁴⁵ Montvydienė I. Valstybės garantuojama teisinė pagalba civilinėse bylose. Daktaro disertacijos santrauka. Socialiniai mokslai, teisė Mykolas Romeris universitetas. Vilnius, 2010.

⁴⁶ Drakšas R. Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos. Monografija. Justitia, 2012. P. 134.

⁴⁷Ten pat. P. 179.

⁴⁸ Ten pat. P. 143.

⁴⁹ Lastauskienė G. Advokato profesija: prieštaras jos pobūdis ir kontrolė. Jurisprudencija 2013, 20(4). P. 1476-1477.

⁵⁰ Bagdanskis T. Teisinių paslaugų marketingas. Klientų elgsena pasirenkant advokatą ir advokato vertę kuriantys veiksniai. Vilnius, 2010. P. 25.

griežtesnės atsakomybės. Advokatą gali prislėgti ir moralinė dilema: ką daryti sužinojus apie ginamojo padarytą kitą sunkų nusikaltimą, apie kurį nežino teisėsauga, nes gynėjo vaidmuo reikalauja elgtis ginamojo naudai ir interesams, tačiau jis kaip teisingumo gynėjas negali likti abejingas ir teisingumo įgyvendinimui, jo moralė neturi pernelyg nutolti nuo visuomenėje priimtinių gėrio ir blogio sampratų⁵¹. Civilinėje byloje advokatai atstovauja priešingų šalių – kartais visiškai nesuderinamus – interesus. Todėl advokato veiklos vidinės prieštara turi būti įvertinamos kalbant apie advokato veiklos rezultatą. Todėl pabrėžtina, jog advokatui turimų asmeninių savybių kontekste kyla aiški prieštara balansuojant tarp dviejų vertybių: kliento ir viešojo intereso. Iš kliento pusės advokatas privalo būti konfidencialus⁵², viešojo intereso kontekste – jis privalo būti teisingas. Dabartiniu metu šio klausimo aktualumas yra ne tik nacionaliniu lygiu, bet turi ir tam tikrą pasaulinę dimensiją. Šiuolaikinėje užsienio šalių mokslinėje literatūroje nagrinėjama, kaip skirtingos valstybės reglamentuoja profesinės paslapties išsaugojimo/atskleidimo atvejus. Bandytas išsaugoti kliento paslaptį “konfliktuoja” su kitomis vertybėmis, todėl, kaip sutiktina su pozicija, jog išimtis, kuomet informacija neturi būti saugoma profesinės paslapties kontekste, nes turi būti apsaugotos aukštesnės vertybės – turi būti labai aiškiai apibrėžiamos⁵³.

Trečioji dilema, kylanti advokato asmeninių savybių formavimo diskurse, egzistuojanti prieštara – tarp tikslinio meistriškumo ugdymo įrodant klientui savo profesionalumą ir egzistuojančio ekspresyvaus elgesio, žūtbūtinio bet kokiomis priemonėmis pasiekti klientui rūpimą tikslą. Taigi pažymima, jog „naujos kartos advokatas“ išsiskiria agresyvumu (net ir kolegų atžvilgiu) bei meistrišku manipuliavimu teisinėmis priemonėmis bei kliento tikslo beatodairišku siekimu⁵⁴. Negalima nuneigti, kad advokatas dirba vedinas moralinių jo profesijai keliamų įpareigojimų, tačiau tuo pat metu laviruodamas įgyvendinant kliento pageidavimus bei interesus, kaip negalima pamiršti ir to, kad pasitaiko atveju, kai advokato veikla lieka be atlygio (dėl įvairių priežasčių, be kita ko, kliento neetiško elgesio). Vis dėlto analizuojant advokato misiją, šiuolaikiniuose požiūriuose akcentuojama profesinė ir moralinė pareiga „tarnauti skurdui ir pažeidžiamumui“, advokato misija – *pro bono* klausimų kontekste demokratizuoti

⁵¹ Drakšas R. Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos. Monografija. Justitia. 2012. P. 365-366.

⁵² Tarptautinių žodžių žodyne konfidencialumas aiškinamas dviem prasmėmis: bendrąja prasme tai slaptumas, neskelbiamumas; siauresniaja prasme – informacinėje srityje tai teisė neleisti nesankcionuotai naudoti duomenis arba kurių ne kurių vartotojų teisė kontroliuoti kitų vartotojų kreiptis į duomenis.

⁵³ Eva. E. Lawyers' Legal Professional Privilege in Europe. SEA - Practical Application of Science. Volume 3. Issue 1 (7). 2015. P. 37.

⁵⁴ Kiršienė J. Advokato nepriklausomumas teisinių paslaugų rinkos komercializacijos kontekste: reliktas ar būtinybė? Jurisprudencija. 2014, 21(3). P. 697.

teisinę sistemą⁵⁵. Negalima sutikti su prielaidomis, kad advokatas, tampa kliūtimi teisingumo įgyvendinimui⁵⁶.

ADVOKATŲ KOMPETENCIJOS TOBULINIMAS IR JO PERSPEKTYVOS

Analizuojant advokato kompetencijos kėlimo galimybes, pirmiausia pažymėtinas santykis tarp kvalifikacijos ir kompetencijos. Svarbu pabrėžti, jog kompetencijos formavimas ir ugdymas pamatuotas ir pagrįstas tik tuo atveju, kuomet tiksliai jau yra apibrėžiama kvalifikacija, nustatomi būtini reikalavimai konkrečiai veiklai. Jau esant konkrečiai kvalifikacijos apibrėžčiai, sisteminės kompetencijos kėlimas / ugdymas sudaro galimybę nuosekliai formuoti ir gilinti su konkrečia veikla susijusias žinias ir gebėjimus. Be to, labai svarbu, jog kompetencijos tobulinimas būtų ne chaotiškas, o tikslinis, leidžiantis išspręsti egzistuojančias profesinės kompetencijos spragas.

Pripažįstama, kad kvalifikacijos tobulinimas⁵⁷ yra viena iš efektyvesnių priemonių teikti kokybiškesnes paslaugas klientams; advokatų kvalifikacijos tobulinimo būtinybė akivaizdi⁵⁸. Nors ir vykdomas kvalifikacijos kėlimas, jo rezultatai neaiškūs, todėl keliama mintis, kad turėtų būti atliekamas kvalifikacijos tikrinimas, organizuojant advokatų atestaciją (egzaminą)⁵⁹. Profesionalumo kėlimui sudarytos formalios prielaidos. Štai Advokatūros įstatymo 39 straipsnis įpareigoja advokatą nuolat tobulinti profesinę kompetenciją, o tokios kompetencijos tobulinimą organizuoja Lietuvos advokatūra jos nustatyta tvarka. Tokią tvarką numato Advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos advokatūros advokatų tarybos 2013 m. lapkričio 14 d. sprendimu (pakeistas 2015-11-12 tarybos sprendimu „Dėl 2013-11-14 Lietuvos advokatūros advokatų tarybos sprendimo „Dėl Advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“⁶⁰). Tvarkos aprašas numato kompetencijos tobulinimo reikalavimus ir atsakomybę už advokato pareigos tobulinti profesinę kompetenciją nesilaikymą

⁵⁵ Žr. Cooper B. P. Access to Justice without Lawyers. Akron Law Review. Volume 47. Issue 1. Article 10. 2014. P. 205-221. Taip pat žr. Wizner S. Is Learning To "Think Like a Lawyer" Enough? Yale Law & Policy Review. Vol. 17. Issue 1. Article 25. 1998. P. 583.

⁵⁶ Jovaišas K. Kaltės įrodinėjimas baudžiamajame procese: problemos ir paradoksai, Teisė Nr. 82. 2012. P. 226.

⁵⁷ Siekiant tikslesnio kompetencijos suvokimo ir visiškai atskirti kvalifikacijos ir kompetencijos sampratas, čia kvalifikacijos kėlimas suprantamas kaip kompetencijos tobulinimas.

⁵⁸ Drakšas R. Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos. Monografija. Justitia. 2012. P. 236.

⁵⁹ Drakšas R. Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos. Monografija. Justitia. 2012. P. 236-239.

⁶⁰ Lietuvos advokatūros advokatų tarybos 2013 m. lapkričio 14 d. sprendimu (pakeistas 2015-11-12 tarybos sprendimu „Dėl 2013-11-14 Lietuvos advokatūros advokatų tarybos sprendimo „Dėl Advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“. [žiūrėta 2016-06-06]. Prieiga internetu: <http://www.advoco.lt/lt/teisine-informacija/savivaldos-sprendimai/90.html>

– advokatui gali būti keliami drausmės byla. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad advokato įpareigojimas įstatymu nors ir egzistuoja, tačiau didele dalimi yra advokato asmenins reikalas, nuostatos nesilaikymas dar nereiškia, kad advokatui keliami drausmės byla ir taikoma atsakomybė.

Lietuvos advokatūros Advokatų tarybos duomenimis, advokatų kompetencijos tobulinimo sistemoje mokymai organizuojami planingai ir kryptingai, laikantis teisės šakinio principo ir advokatų pasiskirstymo Lietuvos teritorijoje. Pagrindinė mokymo (kompetencijos tobulinimo) priemonė yra seminarai (paskaitos-seminarai). Mokymai organizuojami kiekvienais metais sudarant metinį mokymų planą, laikantis taisyklės – ne mažiau 10 seminarų per mėnesį, rengiant 5 seminarus Vilniuje, 2 – Kaune ir likusius – regionuose (Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Alytuje). Pagal metinį planą mokymai organizuojami taip, kad seminarai nevyktų liepos mėnesį, o rugpjūčio mėnesį vyktų 4-5 seminarai. Žinant seminarų skaičių, iš anksto renkamos aktualios advokatų veiklai temos. Viso per metus organizuojama daugiau negu šimtas seminarų⁶¹. Advokatų tarybos pateiktais duomenimis, per ataskaitinį laikotarpį, apimančią vienerių metų laikotarpį tarp visuotinių advokatų susirinkimų, organizuojami profesinės kompetencijos tobulinimo seminarai sudaro svarų pagrindą formuoti (stiprinti) advokato kompetenciją⁶².

1 lentelė. 2011-2015 metais organizuotų seminarų, kuriuose advokatai tobulino savo kompetenciją, skaičius

Metai	Seminarų skaičius
2011	111
2012	35
2013	64
2014	58
2015	107

⁶¹ 2015 metais organizuoti 107 seminarai, kuriuose dalyvavo 2276 advokatai ir 2510 advokatų padėjėjų. Visuotinio advokatų susirinkimo, vykusio 2016 m. balandžio 15 d., medžiaga. Vilnius, 2016. P.12.

⁶² Žr. Visuotinio advokatų susirinkimo, vykusio 2013 m. balandžio 12 d., medžiaga. Vilnius. 2013. P. 24. Taip pat žr. Visuotinio advokatų susirinkimo, vykusio 2014 m. gegužės 16 d., medžiaga. Vilnius. 2014. P. 43. Taip pat žr. visuotinio advokatų susirinkimo, vykusio 2015 m. kovo 20 d., medžiaga. Vilnius. 2015. P. 55. Taip pat žr. Visuotinio advokatų susirinkimo, vykusio 2016 m. balandžio 15 d. medžiaga. Vilnius. 2016. P. 12-13.

Be to, sudarant pagrindus advokatų veiklai, organizuojami nuolatiniai seminarai: kas trys mėnesiai organizuojamas įvadinis seminaras advokatų padėjėjams, kartą per metus įvadinis seminaras advokatams, tapusiems advokatais supaprastinta tvarka be advokatų praktikos (teisės mokslų daktarams, buvusiems prokurorams, teisėjams). Sudarant temų turinį žiūrima, kad tolygiai pasiskirstytų regionuose – tie mokymai, kurie vykdomi Vilniuje, kad būtų pakartojami ir regionuose, kad bendras mokymų skaičius atitiktų advokatų paskirstymą Lietuvos teritorijoje.

Tobulinant advokatų profesinio mokymo sistemą, Advokatų taryba steigia komitetus, planuojamas steigti švietimo komitetas, kuris imsis mokymo, temų parinkimo, jų aptarimo ir tvirtinimo veiklos. Nežiūrint nuolatinio mokymo ir kvalifikacijos kėlimo veiklos, kokybiniai tyrimai, ar advokatai šių kompetencijos kėlimo mokymų pagalba tobulėja, ar ne, negalimi. Advokatų skaičiui nuolat augant, kontrolę užtikrinti sudėtinga, o ateityje tikimasis įdiegti vieną duomenų bazę, kurioje bus suvesti visi nariai ir advokatai gaus automatinį priminimą, kad reikia surinkti pagal tvarkos aprašą reikalaujamą balų skaičių (advokatui reikia surinkti 6 balus; jei praktikuoja daugiau kaip 5 metus – 3 balus per metus. Šie balai, jų atitikmuo akademinėms valandoms nurodytas tvarkos apraše. Advokatų padėjėjai turi surinkti 12 balų per metus). Pagal netobulą sistemą šiuo metu suvedami absoliutūs dalyvavusių mokymuose advokatų skaičius, todėl pvz., 2015 metais mokymuose dalyvavo 2276 advokatai (nors kai kurie nedalyvavo, kiti dalyvavo keletą kartų) ir 2510 advokatų padėjėjai (realiai kiek dalyvavo – sunku pasakyti).

Sankcijos už tai, kad advokatas nekelia savo kompetencijos, netaikomos. Sankcijų taikymo klausimas dėl kvalifikacijos nekėlimo iškyla tais atvejais, kai advokatui keliama drausmės byla, tada sprendžiamas klausimas, kodėl advokatas pažeidžia įstatymo reikalavimą ir nekelia kvalifikacijos. Advokatų taryba teikia rekomendacijas advokatams, norintiems užimti kokias nors pareigas, pavyzdžiui, norintiems teikti valstybės garantuojamą teisinę pagalbą, todėl šiose rekomendacijose visada atsispindi jo kvalifikacijos kėlimas. Praktikuojantys daugiau kaip 25 metus advokatai atleidžiami nuo pareigos tobulintis (autoriams įdomu, kokių pagrindu – įstatymas tokių dalykų nenumato).

Remiantis advokato profesijos patirtimi, pažymimi ir kiti advokato veiklos ypatumai. Pradėjus praktikuoti, niekas iš esmės nemoko būti advokatu: etikos reikalavimai yra pagrindas, ko reikia laikytis, tačiau kaip atlikti darbą klientui, kaip formuoti bylos strategiją, priimti taktinius sprendimus, sudėlioti gynybos arba atstovavimo planą (pavyzdžiui, kaip planuojamas darbas ikiteisminiame tyrime), kaip dėstyti savo gynybą teismui, - visa tai yra veikla, paremta asmenine kiekvieno iš advokatų patirtimi, taikoma neturint aiškių apibrėžtų standartų. Kartais advokatai – nors ir laikydamiesi etikos – nesiorientuoja situacijoje užduodami klausimus,

kompromituojančius klientą arba elgiasi kompromituodami teisumą, pavyzdžiui, bendraudami su teisėjais. Tokių dalykų nedėsto universitetuose, tačiau bendrosios teisės šalyse teko girdėti kad dėstomi kursai, arba pagal Anglijos tradiciją advokato padėjėjas turi būti savo advokato palydovas ir neformaliai pritapti prie advokatūros aplinkos. Todėl mūsų manymu, tokie mokymai – „kaip būti advokatu“, „kaip mąstyti kaip advokatui“ turėtų būti tiksliniai ir privalomi kiekvienam advokatui. Nieko keisto, kad advokato elgesį nulemia ir motyvuoja jo anksčiau vykdyta veikla – buvę prokurorai vadovaujasi tuo, ką žino iš savo prokurorinės praktikos; buvę policininkai – iš savo praktikos, o visame tame sparčiai gausėjančiame advokatų būryje nėra vieningos „advokatinės tradicijos“. Tokia tradicija turi susiformuoti ilgainiui, išaugti iš etikos reikalavimų ir tradicijų. Spartus advokatų korpuso augimas taip pat yra viena iš priežasčių netolygaus, savamokslio, kartais paviršutiniško, nevisada mandagaus profesijos atspindžio.

IŠVADOS

Advokato profesionalumo turinį sudaro trys pagrindinės dimensijos – formalioji kvalifikacija, kompetencija bei nuolatinis jos tobulinimas ir turimų asmeninių savybių visuma. Advokatui keliami formalūs kvalifikaciniai reikalavimai imperatyviai įtvirtinti teisės aktuose. Nepaisant to, kad skirtingais laikotarpiais kito advokatui keliami reikalavimai, teigiama, jog šiuo metu advokato kvalifikacinių reikalavimų apibrėžtis pilnai atitinka startinę profesionalumo ugdymo poziciją.

Kuriant visuomenės gerovę, analizuojamų advokato etinių vertybinių nuostatų dimensijoje susiduriama su keletu egzistuojančių dilemų: advokatui būtinų asmeninių savybių identifikavimo; prieštaros besąlygiškai ginant kliento interesus ir viešojo intereso raiškos; tarp tikslinio meistriškumo ugdymo įrodant klientui savo profesionalumą ir egzistuojančio ekspresyvaus elgesio siekiant bet kokiomis priemonėmis rezultato. Todėl formuojant būsimo advokato pasaulėžiūrą ir kuriant jo vertybių sistemą, dar studijų metu rengiant teisininkus, būtų vertinga analizuoti tokius klausimus kaip advokato asmeninių savybių ir vertybių sistema, profesijos reputacija, profesinės paslapties statusas.

Advokatų mokymo sistema pasižymi diskretiškumu ir lankstumu. Nežiūrint į nuolat vykstantį advokatų kompetencijos tobulinimą, siūlytina efektyvinti kompetencijos tobulinimo sistemą įgalinant ne tik patį advokatą tapti suinteresuotu ir aktyviu mokymo dalyviu, bet ir spresti klausimą dėl grįžtamojo ryšio ir savirefleksijos, kaip mokymo kontrolės mechanizmų,

diegimo. Tai leistų konstatuoti apie svarią mokymų įtaką („injekciją“) advokato profesionalumo ugdymui.

LITERATŪRA

1. Ancelis P. Baudžiamasis persekiojimas sąvokomis ir vadybiniu aspektu. *Jurisprudencija*, 2005, t. 70(62). P. 89-98.
2. Balnienė E. Advokatūros atsiradimas ir raida Lietuvoje. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė. Vilniaus universiteto teisės fakultetas, 2007.
3. Balnienė E. Aktualūs advokatūros pokyčiai Lietuvoje. *Teisė*, 2005, t. 57. P. 71-81.
4. Balnienė E. Lietuvos advokatūros teisinės padėties raida. *Teisė*, 2005, t. 56. P. 16-30.
5. Bagdanskis T. Teisinių paslaugų marketingas. Klientų elgsena pasirenkant advokatą ir advokato vertę kuriantys veiksniai. Vilnius, 2010.
6. Bitinas A. Advokatūros vieta valstybėje: nepriklausomumo ir autonomijos užtikrinimas. *Justitia*. 2012, T.77. P. 2-15.
7. Brown C. C. Professional Identity Formation: Working Backwards to Move the Profession Forward. *Loyola Law Review*. Vol. 61. 2015.
8. Cooper B. P. Access to Justice without Lawyers. *Akron Law Review*. Volume 47. Issue 1. Article 10. 2014.
9. Drakšas R. Advokatas: veiklos pagrindai ir problemos. Monografija. *Justitia*, 2012.
10. Domarkas V., Juknevičienė V. Viešojo administravimo paradigmos kaitos iššūkiai šio sektoriaus žmogiškųjų išteklių raidai. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 19. 2007. P. 25-32.
11. Eva. E. Lawyers' Legal Professional Privilege in Europe. *SEA - Practical Application of Science*. Volume 3. Issue 1 (7). 2015.
12. Evans L. Professionalism, Professionalism and the Development of Education Professionals. *British Journal of Educational Studies*. Volume 56. Issue 1. 2008. P. 20-38.
13. Fenwick T. Professional Responsibility and Professionalism – A Sociomaterial Examination. New York. 2016.
14. Fromm E. Žmogus sau: etikos psichologijos tyrimas. Kaunas: Verba vera, 2008.
15. Fuller J., Hutter K., Haut J., Matzler K. The Role of Professionalism in Innovation Contest Communities. *Long Range Planning*. Available online 14 January 2016.
16. The Futures We Want: Global Sociology and the Struggles for a Better World. July 10-14, 2016. Viena. Mokslinių pranešimų tematika. Prieiga internetu: <http://www.isa-sociology.org/forum-2016/>
17. Gruodytė E., Kiršienė J. Teisės studijų kokybės tobulinimo gairės esminių studijų kokybės parametrų užtikrinimo kontekste. *Jurisprudencija*. 2011, 18(3). P. 1177–1194.
18. Janulevičienė V., Rackevičienė S. Legal Language in Intercultural Communication. *Coactivity: Philology, Educology / Santalka: Filologija, Edukologija*, Vol 20, No 2 (2012).
19. Janušauskaitė A. Atsakomybės ir profesinės kompetencijos svarba teisininko veikloje. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. Mykolo Romerio universitetas. 2012 (8). P. 119-129.
20. Jokubaitis A., Lopata R. Lietuva kaip problema. *Filosofiniai istoriniai politikos tyrinėjimai*. Vilnius, 2014.
21. Jovaišas K. Kaltės įrodinėjimas baudžiamajame procese: problemos ir paradoksai. *Teisė*, 2012 82. P. 225-237.
22. Kiršienė J. Advokato nepriklausomumas teisinių paslaugų rinkos komercializacijos kontekste: reliktas ar būtinybė? *Jurisprudencija*. 2014, 21(3). P. 683–706.
23. Kiršienė J., Szymanski, Ch. F. Vertybinių nuostatų ugdymo, rengiant teisininkus universitete, galimybės. *Jurisprudencija*. 2012, 19(4). P. 1327–1342.
24. Larson M. S. *The Rise of Professionalism. A Sociological Analysis*. University of California Press. 1979.

25. Lastauskienė G. Advokato profesija: prieštaringas jos pobūdis ir kontrolė. *Jurisprudencija* 2013, 20(4). P. 1473–1491.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. kovo 27 d. nutartis Nr. 3K-3-165-684/2015.
27. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas. Teisės aktų registras. Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9F4371AB03A3/YThIBEDHse>
28. Lietuvos advokatūros advokatų tarybos 2013 m. lapkričio 14 d. sprendimu (pakeistas 2015-11-12 tarybos sprendimu „Dėl 2013-11-14 Lietuvos advokatūros advokatų tarybos sprendimo „Dėl Advokatų ir advokatų padėjėjų kvalifikacijos tobulinimo ir vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“). Prieiga internetu: <http://www.advoco.lt/lt/teisine-informacija/savivaldos-sprendimai/90.html>
29. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. vasario 20 d. nutarimas byloje Nr. 19 / 05 dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 4 d. nutarimu Nr. 1568 „Dėl kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, patvirtinimo“ patvirtintų kvalifikacinių aukštojo teisinio išsilavinimo reikalavimų asmenims, norintiems įstatymų nustatyta tvarka eiti teisėjo pareigas, atitikties Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 51 straipsnio 1 daliai (2002 m. sausio 24 d., 2004 m. gegužės 18 d., 2006 m. birželio 1 d. redakcijos), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 5 straipsnio 1 daliai.
30. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. birželio 9 d. nutarimas byloje Nr. 12/2008-45/2009 „Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo (2001 m. birželio 21 d. redakcija) 42 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 12 d. nutarimu Nr. 1129 „Dėl nekilnojamojo turto registro nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų nekilnojamojo turto registro nuostatų 88 punkto (2007 m. vasario 27 d. redakcija), 97 punkto (2007 m. vasario 27 d., 2008 m. spalio 22 d., 2010 m. kovo 3 d., 2011 m. gegužės 4 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“.
31. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas „Dėl advokatų etikos kodekso skelbimo“, 2005 m. spalio 27 d. Nr. 1R-345.
32. „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 (Žin., 2012, Nr. 61-3050).
33. Merkevičius R. Gynėjo paskirtis šiuolaikiniame baudžiamajame procese. Vilniaus universitetas. Globalizacijos iššūkiai baudžiamajai justicijai: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės, bausmių vykdymo ir baudžiamąjo proceso klausimais rinkinys. Vilnius: Registrų centras, 2014. P. 297-310.
34. Merkevičius R. Fundamentalūs pasvarstymai apie gynėjo teisę savarankiškai rinkti gynybai reikšmingus duomenis. Lietuvos Respublikos Baudžiamąjo proceso kodeksui - 10 metų. Vilnius. 2012. P. 120-159.
35. Montvydienė I. Valstybės garantuojama teisinė pagalba civilinėse bylose. Daktaro disertacijos santrauka. Socialiniai mokslai, teisė Mykolas Romeris universitetas. Vilnius, 2010.
36. Naujos redakcijos advokatų etikos kodeksas patvirtintas 2016 metų visuotiniame advokatų suvažiavime. Prieiga internete: <http://www.advokatura.lt/lt/advokatams-padejėjams/naujienos-advokatams/advokatai-vadovausis-nauju-vb71.html>
37. Povilūnas A. Profesinės veiklos lauko tyrimo ypatumai. *Sociologija*. Mintis ir veiksmas 2011/2(29). P. 16-34.
38. Šlapkauskas V. Globalios rinkos iššūkiai rengiant teisininkus. *Jurisprudencija*. 2008, 10(112). P. 23-31.
39. Vėgėlė I. Laisvas advokatų judėjimas pagal Europos Bendrijos teisę. *Jurisprudencija*, 2008 3(105).
40. Visuotinio advokatų susirinkimo, vykusio 2013 m. balandžio 12 d., medžiaga. Vilnius, 2013.
41. Visuotinio advokatų susirinkimo, vykusio 2014 m. gegužės 16 d., medžiaga. Vilnius, 2014.
42. Visuotinio advokatų susirinkimo, vykusio 2015 m. kovo 20 d., medžiaga. Vilnius, 2015.
43. Visuotinio advokatų susirinkimo, vykusio 2016 m. balandžio 15 d., medžiaga. Vilnius, 2016.

-
44. Wizner S. Is Learning To "Think Like a Lawyer" Enough? Yale Law & Policy Review. Vol. 17. Issue 1. Article 25. 1998.

PROFESSIONALISM OF A LAWYER: DEFINITION AND EDUCATIONAL POSSIBILITIES (PERSPECTIVES) IN PUBLIC WELL-BEING

Laurynas Pakštaitis*

Mykolas Romeris university

Žaneta Navickienė**

Mykolas Romeris university

Summary

In democratic strategy of human resources development the concept of professionalism is inseparable from the endeavor of achieving the high-quality result. It is identified as one of the basic principles of personnel activity and it is deliberately becoming the efficient modern performance indicator in any sphere. Therefore, it is very important to evaluate how the professional category is constructed and reflected according to its content in a particular profession – in case of our research – in lawyer's profession which serves the society.

The article analyzes the dimensions of lawyer's professionalism. When analyzing the term of professionalism it becomes clear that in terms of its content it is not limited exclusively according to its professional qualification and competence, but also includes inner aspects of behavior, worldview and values. Therefore, it is rightly emphasized that the content of lawyer's professionalism could consist of three main dimensions: formal qualification requirements raised for this subject, further continuous improvement of competence and ethical value provisions – aspects of professional ethics. Together these three dimensions form the definition of lawyer's professionalism. The article consists of three interrelated parts.

The first part analyzes the first dimension of lawyer's professionalism – qualification. This part discusses about the content of formal requirements raised for the lawyer. The formal qualification requirements raised for the lawyer are imperatively set in legislation. For a lawyer, as for a judge, higher two-stage or integral legal education (covering both the bachelor and master studies), is mandatory (*condition sine qua non*) for professional and effective practice of law (both for private legal practice and in public authorities). However, in different periods other requirements for lawyers were amended, e.g. the qualification examination was eliminated from the formal requirements list. However, requirements raised for a lawyer is only a formality in the law, creating the necessary conditions for the basis and development of this profession.

The second part analyzes the importance of the ethical moral values of the legal profession. In this dimension one encounters the existing contradictions when unconditionally defending the client's interests and problem of public interest expression, when a lawyer, like every legal worker must be fair and honest. The second dilemma arises in the discourse of shaping the lawyer's personal characteristics and there is an existing contradiction between targeted competence improvement when one's professionalism is proven to the customer and existing expressive behavior when one is trying to satisfy customer's wish by any means.

The third part provides insights on the prospects of lawyer's competence development. Therefore the reasonable question arises what would ensure the continuous lawyer's competence improvement. The analysis of lawyer's competence improvement issues showed that there is a lack of a systematic approach to the lawyer's competence improvement. Although there are conditions allowing the lawyer to develop his competence, its evaluation and control are practically only formal. Moreover, usually people, who had already worked in the other law fields become lawyers, therefore – the attention is drawn to the lack of formation of lawyer's profession traditions. The overall approach to the components of lawyer's professionalism allows to suggest how the lawyer's professionalism could be developed in the future and to provide the perspectives for these development opportunities.

Keywords: lawyer, qualification, competence, professional ethics, professionalism.

Laurynas Pakštaitis*, socialinių (teisė) mokslų daktaras, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Teisės katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: vidaus saugumas, kyšininkavimo nusikaltimai, korupcija; baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą praturtėjimą; nepilnamečių atsakomybės problemos; teroro kriminalizavimo problemos; įstatymų leidybos principai bei problemos.

Laurynas Pakštaitis*, PhD, Associate Professor of Law Department, Public Security Faculty of Mykolas Romeris university. Research interests: internal security, bribery crimes, corruption, criminal responsibility for illicit enrichment; criminal responsibility of juveniles; problems of criminalizing crimes of terrorism; principles and problems of lawmaking.

Žaneta Navickienė**, socialinių (teisė) mokslų daktarė, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedros docentė. vidaus saugumas, policijos pareigūnų kompetencija ir profesinis mokymas, ikiteisminio tyrimo organizavimas.

Žaneta Navickienė**, PhD, Associate Professor of Police Activities Department, Public Security Faculty of Mykolas Romeris university. Research interests: internal security, police competence and vocational training, organizing of pre-trial investigation.